

การตอนสุนัขตัวเมียโดยวิธีประหยัด

โดย

วิเชียร ขำนวลทอง สฟ.บ. สนใจ ถิ่นนคร สฟ.บ. สวิง ขำนิล สฟ.บ.

สถานีอาหารพืชสัตว์ชัยนาท แผนกปศุสัตว์ จังหวัดชัยนาท

สุนัขตัวเมียที่ไม่ได้ตอนมักจะเป็น ปัญหาใหญ่สำหรับผู้เลี้ยง สุนัขจำนวนมาก (สุนัขไทยไม่แท้) เพราะว่าสุนัขที่เลี้ยงไว้ในปีหนึ่ง ๆ จะให้ลูกจำนวนมากมาย เช่นว่า ท่านมีสุนัขตัวเมียจำนวน ๔ ตัว ในปีหนึ่ง ๆ ถ้าสุนัขตัวเมียเหล่านี้ให้ลูกสุนัขเพิ่มถึงปีละ ๒๐ ตัว ซึ่งจะทำให้รุ่นวายใจมาก หมายความว่าท่านจะต้องเพิ่มภาระที่จะเลี้ยงดูมากขึ้น และลูกสุนัขเหล่านี้ท่านจะขายก็ขายไม่ได้ราคาด้วย แม้แต่การขอก็จะมีผู้ขอแต่เพียงตัวที่สวย ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามเพื่อลดปัญหาในการเลี้ยงดูสุนัขที่เพิ่มขึ้นอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว จึงจำเป็นต้องมีวิธีการคุมกำเนิดให้สุนัขตัวเมีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าท่านทำงานอยู่ต่างจังหวัด ท่านมักจะพบกับคำว่า “ยาขอหมอวาน” เพราะว่าส่วนใหญ่ในต่างจังหวัดยังไม่ซึ่งหรือเข้าใจในอาชีพสัตวแพทย์เพียงพอ โดยเฉพาะพวกที่มีเงินหรือข้าราชการมักจะคิดว่า ทางราชการจะต้องบริการฟรีให้ชาวบ้านเสมอ ซึ่งบางครั้งถ้าหมอซื้อยาหรือซื้อเครื่องใจท่านอาจจะเสียทรัพย์สินฟรี ๆ ผู้เขียนเองก็เคยโดนมามาก (แต่ถ้าผู้เคยมีบุญคุณก็เป็นการช่วยเหลือกันไป) แล้วถ้าเป็นไป ได้พวกสัตวแพทย์ที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ก่อนฉีดยาหรือผ่าตัดอย่างไรก็ตามให้แก่ผู้มาติดต่อควรแจ้งให้เจ้าของทราบว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง ผู้เขียนเองเคยอยู่ต่างจังหวัดเป็นเวลานาน และมักจะโดนประเภท “ยาขอหมอวาน” เสมอในการตอนสุนัขตัวเมีย ใหม่ ๆ ก็ตอนตามหลักวิชาการตามระเบียบเปียบเลย แต่เมื่ออยู่นานไป ๆ ก็สู้ไม่ไหว เพราะต้องจ่ายค่ายาสลบ และอย่างอื่นเอง และเสียเวลาเป็นจำนวนมาก ตลอดจนเงินก็ไม่ได้ด้วย จึงพยายามคิดวิธี

ตอนที่รวดเร็วและประหยัดที่สุดในการที่ต้องทำฟรีมาใช้ก็ได้ความคิดและประสบการณ์ที่น่าจะนำมาบอกเล่าให้กันฟังไว้บ้าง เพื่อว่าบางคนอาจจะโดนกับตัวเองเข้าบ้าง

การเตรียมสัตว์ก่อนผ่าตัด

แทบจะกล่าวได้ว่าไม่จำเป็นต้องเตรียมสุนัขก่อนผ่าตัดตามหลักวิชาการแต่อย่างไรเลย เพราะว่าเรารู้อยู่แล้วพวก "ยาขอหมอวาน" มักจะเป็นสุนัขประเภทเลี้ยงระดับบาร์มี หรือฝากเทวดาเลี้ยง ฉะนั้น ความอดทนหรือความต้านทานนั้นเป็นหนึ่งจริงๆ ไม่จำเป็นต้องให้อาหารหรือให้กินอาหารอ่อนเลย ไปถึงผ่าตัดทันทีทีเดียว เพียงแต่ขอให้อุณหภูมิของสุนัขให้อยู่ที่เดียวกัน เพราะโดยปกติแล้วสุนัขพอเห็นหมอกี่วงหนึ่งหมด พอจับได้ก็เพียงเอาแต่น้ำสบู่อล้างหน้าท้องบริเวณที่จะผ่าตัดให้แห้ง แล้วเอาทิงเจอร์ทาให้ทั่ว (ไม่จำเป็นต้องโกนขน) ทิ้งไว้จนทิงเจอร์แห้ง

การผ่าตัดแบบนี้เป็นการไม่ตัดรังไข่ทั้งเป็นแต่เพียงตัด horn of uterus ปิดทางเดินของ Sperm ที่จะไปผสมกับไข่ที่สุกเท่านั้นเอง ฉะนั้น Hormone ของสุนัขก็ยังมีตามปกติ มีความรู้สึกตามธรรมชาติเมื่อถึงฤดูเป็นสัดสุนัขก็จะแสดงอาการเป็นสัดเหมือนสุนัขอื่น ๆ และมีการผสมเหมือนกันสุนัขทั่วไป แต่ว่าจะผสมไม่ติด ฉะนั้น จึงทำให้สบายได้ว่า เมื่อตอนแล้วแบบนี้ถึงจะโดนผสมก็ไม่มีการมีลูกแน่ ๆ คิดว่าให้สุนัขมีความสุขบ้างก็แล้วกัน

วิธีการผ่าตัด

เมื่อจับสุนัขได้มัดปากและทำความสะอาดบริเวณที่จะผ่าตัดเรียบร้อยแล้ว เราใช้ Tranquilizer ทำให้สงบผู้เขียนเองใช้ Largactil (chlorpromazine) ขนาด ๑๐-๑๕ กก. ใช้น้ำเพียง ๒ ซี.ซี. ก็พอ โดยฉีดเข้าเส้น พอสัตว์เริ่มสงบคือเกือบหลับ (ประมาณ ๒-๓ นาที) เราก็ฉีดยาชา (local anaesthesia) โดยฉีดตรงบริเวณที่จะผ่าตัดประมาณ ๒ ซี.ซี. แล้วทิ้งไว้สัก ๒-๕ นาที ก็เริ่มทำการผ่าตัดได้ทันที

บอกไว้ตั้งแต่เริ่มแล้วว่าทำฟรี จึงจำเป็นต้องให้ง่ายและเร็วที่สุด เมื่อฉีดยาพวก Tranquilizer และ Local anaesthesia แล้วก็ผ่าตัดตรง Midline ห่างจากสะดือลงมา

ทางด้านท้ายประมาณ $1\frac{1}{2}$ " - 2" เปิดปากแผลกว้างแค่ 2 ซม. ก็พอ ก็จะทำให้ผ่านผิวหนัง, ไขมัน, Fascia กล้ามเนื้อ และเยื่อช่องท้อง ก็จะได้แผลกว้างขนาดนิ้วกลางรอดลงไปได้ ขณะนี้สัตว์จะไม่เจ็บปวดเลย นอนนิ่งให้ทำตามสบาย เราก็ใช้นิ้วชี้ล้วงไปตามปากแผลและความหามดลูก (horn of uterus) ถ้าเป็นสุนัขที่เคยมีลูกมาแล้วก็ไม่ค่อยมีปัญหาคล้ายพบได้ง่ายกว่าสุนัขที่ไม่เคยมีลูกมาก่อน เมื่อพบแล้วเราไม่สามารถจะดึง horn of uterus ขึ้นมาได้ เพราะปากแผลกับนิ้วก็เกือบเท่ากันอยู่แล้ว จึงจำเป็นต้องใช้ขอเกี่ยว (hook) (ซึ่ง hook นี้เราก็ทำเองได้จากซี่ลวดวงล้อรถมอเตอร์ไซด์งอปลายเข้า) พอเรากล้าพบ horn of uterus เราก็เอาขอเกี่ยวนี้แนบแหวกแผลให้ชิดกับนิ้วมือลงไป ปลายขอเกี่ยวจะไปสัมผัส horn of uterus โดยปลายนิ้วมือของเราซึ่งแตะอยู่แล้ว พอพบเราก็เกี่ยว horn จากนิ้วที่เราแตะอยู่ดึงขึ้นมาที่ปากแผลทันที แล้วเราก็เพียงแต่เอาด้ายเย็บผ้าที่แช่น้ำยา # ๒๐ หรือ Cat gut ผูกที่ horn ทั้งสองข้างคือ ผูก horn ละ ๒ เพราะ แล้วเราก็ตัดระหว่างประาะที่ผูกไว้ทันที เอาทิงเจอร์แต้มปลายแผลที่ตัดแล้วก็ปล่อยให้คืนกลับสู่ช่องท้อง จากนั้นเราก็เย็บ peritoneum ๑ ครั้ง กล้ามเนื้อ ๑ ครั้ง และเย็บผิวหนังอีกหนึ่งครั้ง อาจจะเป็นเพียง ๑ - ๒ เข็มเท่านั้นเอง เอาทิงเจอร์แต้ม และซัลฟวงโรยนิดหน่อยก็พอแล้ว

การดูแลหลังผ่าตัด

จาก Case ที่นำมา ๕ Cases ปรากฏว่าไม่มีปัญหาอะไร มีอยู่ ๑ ตัวกัดไหมเย็บแผลขาดทำให้แผลเปิด เราก็รักษาแผลแบบแผลเปิด ซึ่งก็หายได้เรียบร้อยดี เพราะแผลที่ผ่าไว้เล็กมาก ส่วน ๔ ตัวอื่นแผลหายเรียบร้อยและตัดไหมได้ตามปกติ เพียงแต่ฉีดยาพวก Oxytetracyclin ให้เพียงเข็มเดียวหลังผ่าตัดเท่านั้นเอง หรือจะไม่ฉีดให้เลยก็ได้

สรุป

ข้อดี

๑. ค่ายาถูกกว่าใช้ยาสลบตามปกติ
๒. ใช้เวลาผ่าตัดเร็วและสะดวกกว่าการตัดรังไข่ตัวหนึ่งไม่ถึง ๑๕ นาที

๓. หลังผ่าตัดสุนัขสามารถวิ่งได้ทันที ไม่มีอาการโซเซเหมือนยาสลบ
๔. แผลผ่าตัดเล็กกว่าการผ่าแบบตัดรังไข่ และหายเร็วกว่าด้วย
๕. ถึงแม้ฤดูเป็นสัตว์โดนผสมก็ยังไม่ติด

ข้อเสีย

๑. สุนัขยังมีความรู้สึกทางเพศ และยังชอบผสมอยู่ทำให้เกิดความวุ่นวายในฤดู เป็นสัตว์ยังมีสุนัขตัวผู้มาตอมอยู่เสมอ
๒. ใช้เวลาผ่าตัดสั้นแต่เปลืองเงินค่าของเจ้าของสุนัข.

